

ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- Τουρκική: 100.000 ομιλητές
- Αρβανίτικα: Αλβανική: 30.000-50.000 ομιλητές
- Σλάβικα: Σλαβομακεδονική (εντόπια ή εντοπικά ή ντόπι(κ)α): νοτιο-σλαβικό συνεχές (1940: προσπάθεια για κατάσταση Abstand): 50.000 ομιλητές
- Πομακική: νοτιο-σλαβικό συνεχές: 35.000 ομιλητές (Οι Πομάκοι των ορεινών περιοχών και χωριών επιμένουν στη χρήση της πομακικής, ενώ οι Πομάκοι των αστικών περιοχών προτιμούν την τουρκική)
- Βλάχικα/Κουτσο-βλαχική/Αρωμουνική: λατινογενής: 40-50.000 ομιλητές
- Ελληνική Ρομανί: Χριστιανοί (περ. 100.000 – 200.000) και μουσουλμάνοι Ρομά (περ. 25.000): βορειο-ινδική (πολλά δάνεια από την ελληνική, περσική και αρμενική)
 - Ρομά: θύματα κοινωνικών διακρίσεων, αναλφαβητισμός
 - Οι μουσουλμάνοι Ρομά προτιμούν τη χρήση της Τουρκικής
- Αρμενική
- Λαντίνο: Ισπανοεβραϊκή
- ονομασία: ετερόνομες > αυτόνομες ποικιλίες

ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ

- Βαθμός ευπάθειας (Trudgill 1992)

1. Γλώσσα από απόσταση ή κατ' επέκταση: γλώσσες κατ' επέκταση κινδυνεύουν περισσότερο
2. Σχέση με την πλειονοτική γλώσσα: γλώσσες που συνδέονται με επέκταση κινδυνεύουν περισσότερο
3. Αποτελεί πλειονοτική γλώσσα σε άλλο κράτος; ενδογενείς γλώσσες (χωρίς άλλο κράτος στο οποίο η γλώσσα να είναι πλειονοτική) κινδυνεύουν περισσότερο
4. Γεωγραφικά όμορες ή μη ποικιλίες: γεωγραφικά μη όμορες ποικιλίες κινδυνεύουν περισσότερο

ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:

Βαθμός ευπάθειας

	Κατ' επέκταση	Σχέση επέκτασης με την πλειονοτική	Ενδογενής	Μη όμορη	ΒΑΘΜΟΣ
Τουρκική	-	-	-	-	0
Αλβανική Αρβανίτικα	-	-	- √	-	0 1
Πομακική					
Σλάβικα					
Βλάχικα					
Αρμενική					
Ρομανί	-	-	√	√	2
Λαντίνο					

ποικιλίες/διάλεκτοι/γλώσσες >
αυτόνομη ποικιλία >
(ΠΡΟ)ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ: πρότυπη γλώσσα

- κωδικοποίηση: έργα αναφοράς
- χρήση στον επίσημο γραπτό λόγο και επίσημες περιστάσεις
- αναγνώριση ως «ορθότερης» μορφής λόγου
- θεσμική στήριξη: εκπαίδευση, δημοσιογραφία κ.ά.

Πρότυπη γλώσσα

- Έχει γραπτή μορφή
- Έχει υποστεί κανονικοποίηση και κωδικοποίηση
- Διαθέτει γόητρο
- Χρησιμοποιείται για υψηλές λειτουργίες
- Η διάλεκτος εκείνων που έχουν πολιτική δύναμη και κύρος

Καθομιλουμένη

- Κατάκτηση στο σπίτι – είναι η πρώτη γλώσσα που μαθαίνει κανείς
- Μπορεί να μην διαθέτει γραφή
- Η πιο δημώδης ποικιλία που χρησιμοποιεί ένας ομιλητής
- Καλύπτει μικρό εύρος ανεπίσημων λειτουργιών (επικοινωνία στο σπίτι και με τους στενούς φίλους, γλώσσα αλληλεγγύης)
- Δεν έχει προτυποποιηθεί
- Δεν είναι επίσημη γλώσσα

Ποια η σχέση πρότυπης και επίσημης γλώσσας;

- Η πρότυπη γλώσσα είναι αποτέλεσμα πολιτικών αποφάσεων, χρησιμοποιείται σε υψηλές λειτουργίες και έχει κύρος
 - Γι' αυτό συχνά συνδέεται με την επίσημη γλώσσα
 - Είναι η «ιδανική» γλώσσα και γι' αυτό στην ολότητά της δεν μιλιέται ή γράφεται
- Η επίσημη είναι συνδεδεμένη με την έννοια του κράτους
 - Συχνά ταυτίζεται με την πρότυπη, αλλά αποτελεί μια ευρύτερη αντίληψη για τη γλώσσα
 - Μπορεί να υπάρχουν παραπάνω από μία επίσημες γλώσσες σε ένα κράτος

- Πρότυπη γλώσσα: ποικιλία που έχει προτυποποιηθεί
- Επίσημη γλώσσα: ποικιλία για την άσκηση της εξουσίας και την επικοινωνία κράτους και πολιτών
(γαλικιανή, καταλανική, βασκική στην Ισπανία - γαελική, αγγλική στην Ιρλανδία)
- Εθνική γλώσσα: ποικιλία που συνδέεται με την ταυτότητα ενός έθνους
(γαελική στην Ιρλανδία - μαλαισιακή στη Σιγκαπούρη: ταμίλ, αγγλική, μανδαρινική: επίσημες)
- Γλώσσα της εκπαίδευσης
- Ιερατική γλώσσα/γλώσσα λατρείας
- Γλώσσα νομοθεσίας
- Μητρική γλώσσα > (Καθ)ομιλουμένη/Πρώτη γλώσσα
- Μειονοτική γλώσσα:
αυτόχθονες – ετερόχθονες (γλώσσες μεταναστών πρόσφατης εγκατάστασης)
περιφερειακές (κουρδική)
διασπορικές (δυτική αρμενική)
γλώσσες-θύλακες (μαρωνιτική αραβική)
- Γλώσσα διαμεσολάβησης ή lingua franca

Ελληνικά;

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΑΦΗ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΕΠΑΦΗΣ

- Γλωσσική διατήρηση (language maintenance)
- Γλωσσική απλοποίηση: δημιουργία lingua franca > πιτζίνοποίηση > κρεολοποίηση
- Γλωσσική μετατόπιση/υποχώρηση (language shift) > γλωσσικός θάνατος (language death)
 - Διαλεκτικές ποικιλίες (ετερόνομες)
 - Μειονοτικές γλώσσες
 - Εθνοτικές ποικιλίες μιας γλώσσας

- γλωσσική διατήρηση: συνέχιση στη χρήση μιας ποικιλίας ακόμη και σε ανταγωνισμό με ισχυρότερη γλώσσα
- γλωσσική μετατόπιση/υποχώρηση: αντικατάσταση μιας ποικιλίας από μια άλλη ως μέσο επικοινωνίας και κοινωνικοποίησης
- γλωσσικός θάνατος: ύπαρξη τελευταίας γλωσσικής κοινότητας που χρησιμοποιεί μια ποικιλία

- **Θάνατος και μετατόπιση:** π.χ. Κορνουαλική, Γαελική ΒΑ Σκωτίας, Αρβανίτικα
 - Σταδιακός θάνατος: στάδιο διγλωσσίας
 - Αιφνίδιος θάνατος: επιλογή μετατόπισης (Ινδιάνοι Σαλβαντόρ 1932)
 - Κάτωθεν θάνατος: περιορισμός σε ορισμένες χρήσεις (Τζελτάλ στο Μεξικό)
- **μετατόπιση χωρίς θάνατο:** π.χ. γλώσσες μεταναστών (Νορβηγική στις ΗΠΑ)
- **Θάνατος χωρίς μετατόπιση:** π.χ. Τασμανική (1803-1876)
 - Απότομος θάνατος: χωρίς στάδιο διγλωσσίας
- **αναγέννηση:** Εβραϊκή

ΛΟΓΟΙ ΜΕΤΑΤΟΠΙΣΗΣ

- Οικονομικοί-κοινωνικοί
- Δημογραφικοί
 - επιγαμίες
 - απομάκρυνση/ενδογαμία
- Θεσμική στήριξη
 - θρησκεία (Άμις, Μεννονίτες ΗΠΑ)
- Κύρος
 - εθνοτικό σύμβολο
 - συναισθηματικές – εργαλειακές λειτουργίες (Λαντίνο, Γίντις)
 - αξίες και αξιολογήσεις (Αραβική)

ΠΟΡΕΙΑ ΜΕΤΑΤΟΠΙΣΗΣ

- Επαρκείς ομιλητές
 - νέοι με ευχέρεια στην γλωσσική ποικιλία
- Ενδιάμεσοι ομιλητές
 - χρήση της ποικιλίας με λάθη
 - χρήση σε ορισμένα περιβάλλοντα
 - περιορισμός λεξιλογίου
 - απλοποίηση κλίσης
 - διατήρηση συντακτικών δομών
- Τελικοί ομιλητές: παθητικά δίγλωσσοι
 - κατανόηση της ποικιλίας, αλλά αδυναμία παραγωγής

- Ενδιάμεσος ομιλητής αρβανίτικων (Τσιτσιπής 1995)

kur véi në fush ánde post

όταν πήγαινα στον κάμπο εκεί κάτω

ντιπ καθόλου fáre chik [ελληνικά]

αλλά chë megalosëm véim ánde post në fúsha

αλλά όταν μεγαλώσαμε πηγαίναμε εκειπέρα στον κάμπο

edhé hm hm hm zónjë chë vinj n'eliniká

και χμ, χμ, χμ, η αφεντικίνα που ερχόταν στα ελληνικά

e dzum gljúhën 'liniká

τη μάθαμε την ελληνική γλώσσα

- Τελικός ομιλητής αρβανίτικων (Τσιτσιπής 1995)

κάποιος είχε φκιάξει η γυναίκα του κουλουράκια

υπήρχε μια παρεξήγηση με τη γυναίκα του

do të Koc? jo, do vëte per gjum

θες να φας Κώστα; όχι, θα πάω για ύπνο

πήγε κοιμήθηκε κατά τις δυο-τρεις η ώρα το βράδυ τον έκοβε πείνα

ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΥΠΟΧΩΡΗΣΗ (Αγγελοπούλου 2010)

Γιαγιά	τσεφάλι, τον ευτσήθηκε, ούλα, κανένανε, ετσοιμόσαντε, του παιδιώνε, δυονώνε, πόβρε, πούησαντε, ζύμω, μιλιόστε, μπόρηγα, να βγούτε, τούειχανε παρμένο, τις είχε κανωμένο, θελα πάμε, απέ, από τα χτε, ετότενε, πούθε, ντώνει
Κόρη	Πέμιτη, φτιάνεις, ήσαντε, ευχόσαντε θα φύγουτε/θα πείτε, σηκωνόνται, επαντρεύτη/μαζεύτηκε προέδροι, μπίτι, χάμου, έντωσε, πούθε
Εγγονή	θα πείτε

ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΥΠΟΧΩΡΗΣΗ (Αγγελοπούλου 2010)

ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Γραπτός	<i>ανάχτορα, ευαίσθητη, θα πασκίσει, ήσαντε, επηγαίνανε, δημιουργιόσαντε, εφτιάχναν, εμέναν, κάναν, μαθαίναν, φοβόνται, εθίματα, γειτόνους, αιχμαλώτοι, ανθρώποι, δεν ήταν με αυστηρότητα είτε (=ούτε) με αγριότητα</i>
Προφορικός εντός τάξης	<i>επειδής, ήσαντε, ανθρώποι, μ' άρενε, από του Ράδου, απέ βλέπει ..., χάμου, ουράνωση s, z, l, n</i>
Προφορικός εκτός τάξης	<i>θα πλερώνου, απόγεμα, γαλακτοπούρικο, τσει κα, υπερεσίες, κουραμπιγιέδες, ήσαντε, εγινόσαντε, ερχόνται, βοσκάνε, πέσε (=πες), ανθρώποι, λίγια, χάμου, πα (= πάνω), κα (= κάτω), τηράζω, ουράνωση s, z, l, n</i>

ΛΥΚΕΙΟ

Γραπτός	<i>ελευτερία</i>
Προφορικός εντός τάξης	<i>ουράνωση s, z, l, n</i>
Προφορικός εκτός τάξης	<i>χάμου, ήσαντε, ουράνωση s, z, l, n</i>

ΑΠΕΙΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ

- Από το 1490-1990 οι μισές γλώσσες του κόσμου σταμάτησαν να μιλιούνται
- 60 έως 90% από τις 7.000 περίπου γλώσσες του κόσμου μπορεί να εξαφανιστούν στα επόμενα 100 χρόνια (Nettle & Romaine 2000)
- Οι σημερινές απειλούμενες γλώσσες μιλούνται από κοινωνικά και πολιτικά περιθωριοποιημένες και υποταγμένες εθνικές μειονοτικές ομάδες: 5.000–8.000 μειονοτικές ομάδες
- Περιλαμβάνουν τους ιθαγενείς: 4% του παγκόσμιου πληθυσμού, που μιλά 60% των παγκόσμιων γλωσσών π.χ. μόνο 50 από 200 γλώσσες στην Αυστραλία
- Πάνω από το 80% των γλωσσών του κόσμου μιλιούνται σε μόλις 20 κράτη.

ΣΤΑΔΙΑ ΥΠΟΧΩΡΗΣΗΣ (Fishman 1991)

1. Χρήση σε ανώτερη εκπαίδευση, διοίκηση και ΜΜΕ (χωρίς πολιτική ανεξαρτησία)
2. Στην κατώτερη διοίκηση και ΜΜΕ, όχι σε ανώτερες μορφές τους
3. Σε χώρους εργασίας εκτός της κοινότητας σε αλληλεπίδραση με άλλους ομιλητές
4. Στην κατώτερη υποχρεωτική εκπαίδευση
5. Στο σπίτι, στο σχολείο και την κοινότητα, όχι εκτός κοινότητας
6. Προφορικά μεταξύ διαφορετικών γενεών, με δημογραφική συγκέντρωση
7. Σε μια ενεργό κοινότητα, αλλά άνω των 60
8. Περιθωριακοί ομιλητές, κοινωνικά απομονωμένοι ηλικιωμένοι: η ποικιλία πρέπει να επανασυντεθεί και να διδαχθεί σε δημογραφικά μη συγκεντρωμένους ενήλικες

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΥΠΟΧΩΡΗΣΗΣ: γλωσσικός σχεδιασμός

1. Ανασύνθεση της ποικιλίας και κατάκτηση από ενήλικες
2. Πολιτισμική αλληλεπίδραση στην ποικιλία, κυρίως με μεγαλύτερη γενιά ομιλητών της κοινότητας
3. Μετάδοση της μητρικής ποικιλίας μεταξύ γενεών και σε δημογραφικά συγκεντρωμένους πληθυσμούς: σπίτι-οικογένεια-γειτονιά
4. Σχολεία για κατάκτηση της γραπτής μορφής για όλους, όχι στη θέση της κατώτερης υποχρεωτικής εκπαίδευσης
5. Σχολεία κατώτερης υποχρεωτικής εκπαίδευσης υπό τον έλεγχο ομιλητών ασθενούς/ισχυρής ποικιλίας
6. Παρέμβαση σε τοπικό επίπεδο (εργασία εκτός της γειτονιάς)
7. Τοπικά/Περιφερειακά ΜΜΕ και διοικητικές δομές
8. Εκπαίδευση, χώρος εργασίας, ΜΜΕ, διοικητικές δομές σε ανώτερο και κρατικό επίπεδο

ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

- Αποκλεισμός των ποικιλιών

- Γλώσσα ως ατομική και συλλογική ταυτότητα
- Αποξένωση από το σχολείο ή απόρριψη της κοινότητας
- Κοινωνικός στιγματισμός της ποικιλίας
- Μαθησιακά προβλήματα
- Ενάντια στη γλωσσική κατάκτηση

- Διδιαλεκτισμός

- Διδασκαλία πρότυπης (ανάγνωση, γραφή, επικοινωνία)
- Δικαίωμα στη μη πρότυπη
- Επισήμανση ισότητας ποικιλιών
- Επισήμανση διαφοράς ποικιλιών και αξιολογήσεων
- Καλλιέργεια ενδιαφέροντος

ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

- Καλλιέργεια εκτίμησης των διαφορών
 - Αλλαγή στάσεων, όχι γλώσσας
 - Διδασκαλία ανάγνωσης μόνο στην πρότυπη γλώσσα
 - Εκπαίδευση στην ανεκτικότητα
 - Εξαφάνιση κοινωνικών ανισοτήτων και αποκλεισμού